

PROF. DR.

ABUZER KENDİGELEN

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
TİCARET HUKUKU ANABİLİM DALI
ÖĞRETİM ÜYESİ

PROF. DR.

İSMAİL KIRCA

TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ TİCARET HUKUKU
ÖĞRETİM ÜYESİ

KİYMETLİ EVRAK HUKUKU

**GENEL ESASLAR
KAMBIYO SENETLERİ**

**GÜNCELLENMİŞ 7. BASI
İSTANBUL 2023**

onikilevha

İÇİNDEKİLER

YEDİNCİ BASIYA ÖNSÖZ.....	VII
ÖNSÖZ.....	IX
İÇİNDEKİLER.....	XI
KAYNAKÇA	XXIII
KISALTMALAR.....	XXXIX

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL ESASLAR

BİRİNCİ AYRIM

KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNA GİRİŞ

1. İLGİLİ MEVZUAT.....	1
2. TERMİNOLOJİ.....	3
3. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI VE UNSURLARI	4
3.1. Tanım	4
3.2. Unsurları	4
3.2.1. Senet	4
3.2.2. Senedin içerdiği hakkın devredilebilir nitelikte olması	7
3.2.3. Senet ile hak arasında kanunun öngördüğü derecede bağlılığın bulunması	8
3.2.3.1. Kıymetli evrak – adı borç senedi ilişkisi	8
3.2.3.2. Kıymetli evrak – teşhis senetleri ve ibraz senetleri ilişkisi	11
3.2.3.3. Kaydi sistem – kıymetli evrak ilişkisi	13
4. KIYMETLİ EVRAKIN İŞLEVLERİ.....	16

İKİNCİ AYRIM KIYMETLİ EVRAKIN SINIFLANDIRILMASI

1. SENEDE BAĞLANAN HAKKIN NİTELİĞİNE GÖRE.....	19
1.1. Alacak Senetleri	19
1.2. Emtiyayı Temsil Eden Senetler.....	20
1.3. Eşya Hukuku Senetleri.....	22
1.4. Pay Sahipliği veya Ortaklık Hakkı Veren Senetler	23
2. SENEDİN HAKKIN DOĞUMUNA ETKİSİNE GÖRE.....	25
2.1. Açıklayıcı (İzharî) Kiyemetli Evrak	25
2.2. Kurucu (İhdası) Kiyemetli Evrak	25
3. HUKUKİ SEBEBİYLE OLAN İLİŞKİSİNE GÖRE	27
4. DEVİR ŞEKLİNE GÖRE	30
4.1. Türleri	31
4.1.1. Nama yazılı senetler	31
4.1.2. Hamile (hamiline) yazılı senetler	33
4.1.3. Emre yazılı senetler	34
4.2. Devirleri	36
4.2.1. Ortak koşul olarak zilyetliğin devri ve tedavüle (dolaşıma) çıkışma sözleşmesi.....	36
4.2.2. Emre yazılı senetlerde cironun, nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanının gerekliliği	39
4.3. Borçlunun Durumu ve Hak Sahipliğini (Kimin Alacaklı Olduğunu) Tespit	41
4.4. Tür Değiştirme	46
4.5. Kiyemetli Evrakta Sınırlı Sayı Sorunu	48
5. KAMUNUN GÜVENİNİN (İYİNİYETİN) KORUNUP KORUNMAMASINA GÖRE	49
5.1. Genel Olarak Korumanın Anlamı	49
5.2. Devredenin Tasarruf Yetkisi Bakımından	50
5.3. Hakkın Varlığı ve Kapsamı Bakımından	54

ÜÇÜNCÜ AYRIM KIYMETLİ EVRAKIN ZİYAI VE İPTALİ

1. GENEL OLARAK.....	57
----------------------	----

1.1. İptal Kurumuna Duyulan İhtiyaç	57
1.2. İlgili Düzenlemeler	58
1.3. İptalin Çekişmesiz Yargının Konusu Olması.....	60
2. ZİYA (ZAYİ OLMA) KAVRAMI.....	60
3. İPTAL İSTEMİNDE BULUNABİLCEK KİŞİLER VE HUKUKİ YARAR ŞARTI	62
3.1. İptal İsteminde Bulunabilecek Kişiler	62
3.2. Hukuki Yarar Şartı	63
4. ÖNLEYİCİ ÖNLEMLER VE İPTAL USULÜ.....	65
4.1. Önleyici Önlemler.....	65
4.2. İptal Usulü.....	68
5. İPTAL KARARININ HÜKÜM VE SONUÇLARI (ETKİLERİ).....	71

DÖRDÜNCÜ AYRIM KIYMETLİ EVRAK TEORİLERİ

1. ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ	79
2. YARATMA (KREASYON) TEORİSİ	80
3. SÖZLEŞME TEORİSİ – TEDAVÜL SÖZLEŞMESİ.....	81
4. HUKUKİ GÖRÜNÜŞ TEORİSİ (HUKUKİ GÖRÜNÜŞ TEORİSİYLE TAMAMLANMIŞ YARATMA VE SÖZLEŞME TEORİLERİ).....	84

BEŞİNCİ AYRIM KIYMETLİ EVRAKTA DEF'İLER

1. DEF'İ KAVRAMI.....	87
2. DEF'İ TÜRLERİ	89
2.1. Etkilerine Göre.....	89
2.2. Doğum Kaynaklarına (Maddi Özelliklerine) Göre	91
2.2.1. Nama yazılı senetlerde def'iler.....	91
2.2.2. Hamile ve emre yazılı senetlerde def'iler.....	92
2.2.2.1. Genel olarak	92
2.2.2.2. Senetten anlaşılan def'iler	94
2.2.2.3. Senetteki taahhüdün geçersizliğine (hükümsüzlüğüne) ilişkin def'iler.....	95
2.2.2.3.1. Genel olarak	95

2.2.2.3.2. Türleri.....	98
2.2.2.3.2.1. İsnat def'ileri.....	98
2.2.2.3.2.1.1. İsnat def'ilerini yaratan olgular	98
2.2.2.3.2.1.2. İsnat için kambiyo taahhüdünde bulunma bilinciyle hareket edilmesinin gerekip gerekmediği sorunu	102
2.2.2.3.2.1.3. İmza aşamasına hukuki işlemler için öngörülen düzenlemelerin uygulanıp uygulanmayacağı sorunu	104
2.2.2.3.2.2. Geçersizlik def'ileri	105
2.2.2.3.2.2.1. Genel olarak.....	105
2.2.2.3.2.2.2. Geçersizlik def'ilerinin kaynakları	107
2.2.2.3.2.2.3. Geçersizlik def'ilerinin ileri sürülmesi.....	110
2.2.2.4. Kişisel def'iler	113
2.2.2.4.1. Anlamı	113
2.2.2.4.2. Kişisel def'ilerin kaynakları.....	113
2.2.2.4.2.1. Temel ilişki.....	114
2.2.2.4.2.2. Kambiyo taahhüdü ile ilgili özel anlaşmalar	116
2.2.2.4.2.3. Kambiyo taahhüdü dışındaki hukuki ilişki	117
2.2.2.4.3. Kişisel def'ilerin ileri sürülmesi.....	118

İKİNCİ BÖLÜM **KAMBİYO SENETLERİ**

BİRİNCİ AYRIM **GENEL OLARAK**

1. KAVRAM	127
2. ORTAK NİTELİKLERİ	129
3. EHLİYET	134
4. TEMSİL	137

İKİNCİ AYRIM POLİÇE

1. GENEL OLARAK.....	143
1.1. Kanuni Düzenleme ve Uygulama	143
1.1.1. Kanuni düzenleme	143
1.1.2. Uygulama.....	144
1.2. Tarihî Gelişimi ve İktisadi Önemi.....	145
1.2.1. Tarihî gelişimi	145
1.2.2. İktisadi önemi	146
1.3. Hukuki Niteliği	148
2. BONODAN FARKLI YÖNLERİ	149
2.1. Unsurlar	149
2.2. Kabul.....	152
2.3. Karşılığın Devri (İntikali)	156
2.4. Diğer Farklar.....	157

ÜÇÜNCÜ AYRIM BONO (EMRE YAZILI SENET)

1. GENEL OLARAK.....	162
1.1. Kanuni Düzenleme ve Uygulama	162
1.1.1. Kanuni düzenleme	162
1.1.2. Uygulama.....	163
1.2. Tarihî Gelişimi ve İktisadi Önemi.....	164
1.3. Hukuki Niteliği	165
2. BONONUN DÜZENLENMESİ	166
2.1. Genel Olarak Bonoda Şekil	166
2.2. Kanuni Unsurlar.....	167
2.2.1. “Bono” veya “emre yazılı senet” kelimesi	168
2.2.2. Belirli bir bedeli kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi	169
2.2.3. Vade	173
2.2.4. Ödeme yeri	174

2.2.5. Kime veya kimin emrine ödenecekse onun adı: Lehtar	175
2.2.6. Düzenlenme tarihi ve yeri.....	178
2.2.6.1. Unsurun önemi	178
2.2.6.2. Düzenlenme tarihi	178
2.2.6.3. Düzenlenme yeri.....	180
2.2.7. Düzenleyenin imzası.....	182
2.3. Unsurların Bulunmaması ve Açık Bono	185
2.4. Bonoya Konulabilecek İhtiyarı Kayıtlar.....	189
2.4.1. Kanunda öngörülen ihtiyarı kayıtlar.....	190
2.4.1.1. Menfi emre kaydı	190
2.4.1.2. Belirsiz vadeli bonolarda faiz kaydı.....	192
2.4.1.3. Aynen ödeme ve kur kaydı	193
2.4.1.4. Protestodan muafiyet kaydı	193
2.4.1.5. Diğer kayıtlar.....	193
2.4.2. Kanunda öngörmeyen ihtiyarı kayıtlar.....	194
2.4.2.1. Yetki kaydı.....	194
2.4.2.2. Bedel kaydı.....	194
2.4.2.3. Teminat kaydı	195
2.4.2.4. Temerrüt faizi kaydı	197
2.4.2.5. Diğer kayıtlar.....	197
2.5. Yasak Kayıtlar.....	198
2.5.1. Bononun geçerliliğini etkilemeyen yasak kayıtlar	198
2.5.1.1. Belirli vadeli bonolarda faiz kaydı	198
2.5.1.2. Düzenleyenin sorumsuzluk kaydı	198
2.5.1.3. Bononun mahiyetine uygun olmayan ihtiyarı kayıtlar	199
2.5.2. Bononun geçerliliğini etkileyen yasak kayıtlar	200
2.6. Bono Metninde Değişiklik.....	201
2.7. Bonoda Nüsha Yasağı ve Suret	204
3. BONONUN DEVİRİ	204
3.1. Genel Olarak Ciro	205
3.2. Ciroda Kişiler.....	207
3.3. Cironun Şekli ve Şekil Açılarından Türleri	212
3.3.1. Cironun şekli.....	212

3.3.2. Cironun şekil açısından türleri.....	215
3.3.2.1. Tam ciro	215
3.3.2.2. Beyaz ciro.....	216
3.4. Cironun İşlevleri	218
3.4.1. Temlik işlevi	218
3.4.2. Teşhis işlevi	218
3.4.3. Teminat işlevi.....	221
3.5. Cironun Yapılabileceği Süre – Gecikmiş Ciro.....	223
3.6. Cironun Özel Çeşitleri	226
3.6.1. Tahsil cirosu.....	226
3.6.2. Rehin cirosu.....	229
4. BONODA AVAL	232
4.1. Genel Olarak.....	232
4.2. Avalın Şekli.....	234
4.3. Avalde Kişiler	237
4.4. Avalın Hükümleri.....	238
5. BONONUN ÖDENMESİ.....	239
5.1. Muacceliyet Zamanı: Vade	240
5.1.1. Vade türleri.....	240
5.1.1.1. Belirli bir günde.....	241
5.1.1.2. Düzenlenme gününden belirli bir süre sonra.....	243
5.1.1.3. Görüldüğünde.....	243
5.1.1.4. Görüldükten belirli bir süre sonra	244
5.1.2. Vadeye ilişkin sürelerin hesabı	245
5.2. Ödeme İçin İbraz	246
5.2.1. Genel olarak.....	246
5.2.2. İbraz yeri.....	247
5.2.3. İbraz zamanı: Ödeme günü.....	248
5.2.4. İbraz etmemenin sonuçları ve tevdi.....	249
5.3. Ödemenin Gerçekleştirilmesi	250
5.3.1. Düzenleyenin inceleme yükümlülüğü ve kimlik kontrolü ..	250
5.3.2. Bono bedelinin ödenme şekli	251
5.3.3. Ödeme hâlinde yapılacak işlemler.....	252

5.3.3.1. Tam ödeme hâlinde.....	252
5.3.3.2. Kısmi ödeme hâlinde.....	253
5.3.4. Vadede ve vadeden önce ödeme	254
6. BONONUN ÖDENMEMESİ.....	255
6.1. Ödemeden Kaynaklanan Sorumluluk	255
6.2. Ödememenin Tespit: Protesto.....	257
6.2.1. Yetkili merci.....	257
6.2.2. Düzenlenme süresi.....	257
6.2.3. Usulü ve içeriği.....	258
6.2.4. Protestodan muafiyet hâlleri.....	260
6.2.4.1. Kanuni muafiyet	260
6.2.4.2. İradı muafiyet	260
6.3. Başvurma Hakkı	261
6.3.1. Genel olarak.....	261
6.3.2. Başvuru borçluları ve sorumluluğun niteliği	262
6.3.2.1. Başvuru borçluları	262
6.3.2.2. Sorumluluğun niteliği.....	264
6.3.3. Başvurma hakkının şartları.....	265
6.3.3.1. Vadede	265
6.3.3.2. Vadeden önce.....	267
6.3.4. Başvurma hakkının kapsamı.....	267
6.3.4.1. Hamil açısından	267
6.3.4.2. Ödeyen bir başvuru borçlusu açısından.....	269
6.3.5. Retret ve araya girme suretiyle ödeme	270
6.3.6. Başvurma hakkının düşmesi	270
6.4. Bonoya Dayalı Taleplerde Zamanaşımı	271
6.5. Bonoya Dayalı Talep Haklarını Kaybeden Hamilin Durumu.....	273
6.5.1. Genel olarak.....	273
6.5.2. Sebepsiz zenginleşme talebi	274
6.5.3. Hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi	277

**DÖRDÜNCÜ AYRIM
ÇEK**

1. GENEL OLARAK.....	281
1.1. Kanuni Düzenleme ve Uygulama	281
1.1.1. Kanuni düzenleme	281
1.1.2. Uygulama.....	283
1.2. Tarihî Gelişimi ve İktisadi Önemi.....	284
1.3. Hukuki Niteliği	284
2. ÇEKİN DÜZENLENMESİ	286
2.1. Çek Düzenlemenin Ön Şartları	286
2.1.1. Karşılık	286
2.1.2. Çek anlaşması	287
2.1.3. Karşılık veya çek anlaşmasının bulunmaması.....	288
2.2. Çek Düzenlenmesinde Şekil	289
2.2.1. Zorunlu unsurlar	289
2.2.1.1. Çek kelimesi	289
2.2.1.2. Belirli bir bedelin ödenmesi için kayıtsız ve şartsız havale	289
2.2.1.3. Muhatap	290
2.2.1.4. Ödeme yeri	290
2.2.1.5. Düzenlenme tarihi ve yeri	291
2.2.1.5.1. Düzenlenme tarihi	292
2.2.1.5.2. Düzenlenme yeri	293
2.2.1.6. Düzenleyenin imzası	293
2.2.1.7. Çekin seri numarası ve karekodu	293
2.2.2. Unsurların bulunmaması ve açık çek.....	294
2.2.3. ÇekK'da öngörülen özel düzenleme.....	295
2.2.3.1. Çek hesabı açılması ve çek defteri verilmesine ilişkin.....	296
2.2.3.2. Matbu çek yapraklarının kullanılması zorunluluğuna ilişkin.....	297
2.2.3.2.1. Tacir çeki	297
2.2.3.2.2. Matbu hamiline yazılı çek	299

2.2.3.3. Tamamlayıcı unsurlara ilişkin	300
2.2.4. Çeke konulabilecek ihtiyacı kayıtlar.....	301
2.2.4.1. Kanunda öngörülen ihtiyacı kayıtlar.....	301
2.2.4.1.1. Çekin türüne ilişkin kayıtlar.....	301
2.2.4.1.2. Ödemeye ilişkin kayıtlar	302
2.2.4.1.3. Ödenmemə hâline yönelik kayıtlar	303
2.2.4.2. Kanunda öngörülmeyen ihtiyacı kayıtlar.....	304
2.2.4.2.1. Düzenleyen ile muhatap arasındaki ilişkiye yönelik olarak.....	304
2.2.4.2.2. Düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişkiye yönelik olarak.....	305
2.2.4.2.3. Muhatap ile hamil arasındaki ilişkiye yönelik olarak.....	305
2.2.5. Yasak kayıtlar.....	306
2.2.5.1. Çekin geçerliliğini etkilemeyen yasak kayıtlar	306
2.2.5.1.1. Kabul kaydı (ve muhatabın aval beyanı ile cirosu)	306
2.2.5.1.2. Vade kaydı	306
2.2.5.1.3. Faiz kaydı	307
2.2.5.1.4. Düzenleyenin sorumsuzluk kaydı	307
2.2.5.2. Çekin geçerliliğini etkileyen yasak kayıtlar	307
2.2.6. Çekte suret yasağı ve nüsha.....	307
3. ÇEKİN DEVİRİ.....	308
3.1. Genel Olarak	308
3.2. Nama Yazılı Çekin Devri	309
3.3. Emre Yazılı Çekin Devri.....	309
3.4. Hamiline Yazılı Çekin Devri.....	311
4. ÇEKİN ÖDENMESİ	312
4.1. Çekte “Vade” Sorunu	312
4.1.1. Çekin görüldüğünde ödeneceği kuralı (TK)	312
4.1.2. İleri düzenlenme tarihli (vadeli) çek uygulaması	313
4.1.3. Uygulamanın kanun koyucu tarafından da kabulü (ÇekK) .	313
4.2. Ödeme İçin İbraz	315

4.2.1. İbraz yeri.....	316
4.2.1.1. Muhatap bankaya ibraz	316
4.2.1.2. Takas odasına ibraz.....	316
4.2.2. İbraz süresi.....	317
4.2.2.1. İbraz sürelerinin önemi.....	317
4.2.2.2. Kanunda öngörülen farklı ibraz süreleri.....	318
4.2.2.3. İbraz sürelerinin hesaplanması	319
4.2.2.4. İbraz sürelerinin hukuki niteliği	320
4.2.2.5. İbraz sürelerinin geçirilmesinin sonuçları	320
4.3. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü	321
4.3.1. Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunması hâlinde	321
4.3.2. Karşılığın tamamen ya da kısmen bulunmaması hâlinde	322
4.4. Çek Karşılığının Ödenmesi.....	323
4.4.1. Muhatap bankanın inceleme yükümlülüğü.....	323
4.4.2. Kimlik tespiti ve çekin ödenme şekli	324
4.4.3. Ödeme hâlinde yapılacak işlemler.....	325
4.4.3.1. Tam ödeme hâlinde.....	325
4.4.3.2. Kısmi ödeme hâlinde.....	326
4.4.4. Karşılığı bulunmayan bir çekin ödenmesi	327
4.4.5. Sahte veya tahrif edilmiş bir çekin ödenmesi.....	328
4.5. Çekten Cayma.....	330
4.5.1. Anlamı	330
4.5.2. Şartları	330
4.5.3. Sonuçları.....	332
5. ÇEKİN ÖDENMEMESİ	332
5.1. Çekin Muhtemel Ödenmemesi Nedenleri ve “Karşılıksızlık”	332
5.2. Ödenmemesi Durumunun Tespiti.....	333
5.3. Çekin Karşılıksız Kalmasının Hukuki Yaptırımı	335
5.3.1. Başvurma hakkı	335
5.3.1.1. Genel olarak	335
5.3.1.2. Başvurma hakkının şartları.....	336
5.3.1.3. Başvurma hakkının kapsamı	337
5.3.1.4. Başvurma hakkına ilişkin zamanaşımı süresi.....	339

5.3.2. Başvurma hakkını kaybeden hamilin durumu	340
5.3.2.1. Genel olarak	340
5.3.2.2. Sebepsiz zenginleşme talebi	341
5.3.2.3. Hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi	341
5.3.2.4. Karşılığın devri.....	341
5.4. Çekin Karşılıksız Kalmasının Cezai Yaptırımı	341
5.4.1. ÇekK'da öngörülen özel hükümler.....	341
5.4.2. Karşılıksız çek suçu	342
5.4.2.1. Genel olarak	342
5.4.2.2. Suçun oluşması için gerekli şartlar.....	343
5.4.2.3. Suç için öngörülen ceza.....	344
5.4.2.4. Suçun faili.....	345
5.4.2.5. Yargılama usulüne ilişkin özel hükümler	346
5.4.3. Suç için öngörülen koruma ve güvenlik tedbiri.....	348
6. ÖZEL ÇEK TÜRLERİ.....	349
6.1. Genel Olarak	349
6.2. Çizgili Çek	349
6.3. Mahsup Çeki	351
6.4. Teyitli (Bloke) ve Garantili Çek	352
6.4.1. Genel olarak.....	352
6.4.2. Teyitli (bloke) çek.....	352
6.4.3. Garantili çek	353
6.5. Banka Çeki.....	355
KAVRAM İNDEKSİ.....	357
MADDE İNDEKSİ.....	367